

BAROCUL ÎN SUD-ESTUL EUROPEI ȘI ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC IDENTITĂȚI CULTURALE

Abstract : *The baroque literature, developed in the south-eastern European countries, is characterized by a spectacular feature, born out of the melt of external influences and traditional elements of the respective cultures. To the themes and motifs of the western European baroque literature, there is added, within this cultural aria, the tendency to moralization, the east-European scholars being interested in the psychological and social echoes of their discourse. Besides the moral aspects, the east-European baroque writers focus on the mirroring the history of their people. the integration of history in the literary discourse, the manifestation of patriotic feelings become specific traits of the humanism born (rather late compared with that of the western space) in eastern Europe.*

Key-words: *baroque literature, tendency to moralization, mirroring the history*

Literatura barocă dezvoltată în țările din spațiul sud-răsăritean al Europei prezintă o caracteristică spectaculoasă, născută din îngemănarea influențelor exterioare cu elemente tradiționale ale culturilor respective. Motivelor și formelor literare baroce din Europa apuseană li se adaugă în această arie culturală tendința spre moralizare. Cărturarii baroci est-europeni urmăresc ecourile psiho-sociale ale discursurilor lor. Dan Horia Mazilu amintește de Solomon Rysinski, Grzegorz Knapski, Andrzej Maksymilian Fredro – pentru literatura polonă, Dimitrij Tuptalo Rostovskyj în Ucraina sau Miron Costin – pentru literatura română, scriitori care cultivă literatura moralizatoare : ”Sensul moral, învățătura, pilda cuprinzătoare de înțelepciune și îndemnul corijatoare sunt mereu solicitate faptelor incluse în narațiuni și consecvent subliniate cititorului. Moraliștii nu rămân nici un moment străini de frământările cetății și ale vieții politice din țară.”¹ Pe lângă aspectul moralizator, în operele scriitorilor baroci est-europeni, primează oglindirea istoriei popoarelor respective (un aspect care nu este surprinzător dacă ne gândim la războaiele și frământările interioare covârșitoare din această parte a Europei care nu a cunoscut liniștea prosperă din Apus). Integrarea istoriei în discursul literar, manifestarea patriotismului devin trăsături specifice ale Umanismului născut (cu întârziere față de aria occidentală) în Răsăritul Europei.

Care au fost căile prin care formele baroce s-au răspândit și în special, care au fost modalitățile prin care ele s-au infiltrate într-un spațiu dominat de cultura bizantină , de cea slavă și de ortodoxie?

Mentalitatea barocă reflectată în artă. Înainte de a cerceta particularitățile mișcării literare baroce din aria sud-est europeană, trebuie evidențiate (măcar o parte!) din trăsăturile artei baroce dezvoltate în acest spațiu. Răzvan Theodorescu² sublinia că vârsta barocă a artei poloneze (intrată în contacte certe cu arta Moldovei la începutul veacului al XVII-lea) a cunoscut momentul de maximă înflorire în aceeași perioadă de timp cu dezvoltarea barocului în Italia și Franța. Puterea tot mai mare a nobililor este marcată de o arhitectură rezidențială, este cultivat portretul nobiliar (care respectă riguros canoanele occidentale) și portretul funerar (este prezentată imaginea defunctului în timpul vieții înconjurat de armurile, armele și podoabele sale). Tot acum se observă gustul baroc pentru marmura

¹ Dan Horia Mazilu, **Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea**, București, Ed. Minerva, 1976, p. 89

² Răzvan Theodorescu, **Civilizația românilor între medieval și modern**, vol.I, București, Ed. Meridiane, 1987, p. 97

neagră și cenușie folosită la construcții ce accentuează verticalitatea, cu forme alungite și supraîncărcate decorativ.

Existența românească în orizontul barocului se caracterizează printr-o „estetică de compromis” între Orient și Occident, căile prin care forme artistice baroce au ajuns la noi fiind identificate de R.Theodorescu în număr de cinci: sursa poloneză (influența mentalității nobiliare leșești, rolul iezuiților, al misionarilor și școlilor lor); sursa ucraineano-rusă (Kievul era centrul baroc prin excelență al ortodoxiei în secolul al XVII-lea); sursa italiană (prin influența misionarilor de la Roma și a Universității din Padova); sursa transilvană și cea constantinopolitană (Constantinopolul devenea un receptacol de baroc oriental care-și trimitea motivele ornamentale în arta românească și cea balcanică).

Amprenta barocă asupra culturii românești se dezvăluie cu putere atunci când vorbim despre gustul epocii pentru fast, pentru tot ce ținea de sfera senzorialului. Această înclinație s-a tradus într-o bogăție cromatică în care domina purpuriul și auriul: „...valul de orientalizare resimțit în arta românească a secolelor XVII-XVIII a adus și preferința pentru somptuoasele materiale ale Răsăritului folosite în broderie...Acest Orient îl găsim nu doar în decorul sculptat al fațadelor Trei Ierarhilor, nu doar în ciniile ce ornau, către 1640, încăperile curții domnești din Iași, provenite din Asia Mică, nu doar în deocrația broderiilor somptuoase cu caracter liturgic... ci chiar în portul, de o bogăție nemaivăzută, al membrilor familiei domnitoare.”¹ De altfel, perioada de domnie a lui Vasile Lupu este caracterizată printr-o încercare de sinteză Orient-Occident din care triumfă tactilul (sugerarea volumelor în pictură, reliefurile accentuate ale lespezilor funerare sau ale chenarelor de broderii), fastul (am arătat, deja, preferința pentru culorile luminoase, somptuoase)și o tehnică deosebită a sculpturii în piatră cu efecte de umbră și lumină. „...prin vârstele baroce traversate spre mijlocul secolului al XVII-lea, arta moldovenească intra în adevăratele și fireștile sale consonanțe cu marile stiluri post-renascentiste ale întregii Europe-apuseană și răsăriteană, deopotrivă mișcându-se original și liber pe drumuri diferite. Unul dintre acestea avea la capetele sale lumea postbizantină a Stambulului, cu amestecul de ortodoxie și islamism, și Polonia, catolică și protestantă.”²

Prima jumătate a veacului al XVIII-lea se distinge printr-o adevărată provocare vizuală, dar și printr-un nivel de educație neatins până la acea dată, datorită școlilor slavone și grecești de la Târgoviște și Iași. Cartea tipărită ocupă locul de frunte al preocupărilor cărturarilor vremii (ornamentele gravate ale cărților se regăsesc în decorurile unor biserici din epoca brâncovenească).

Monarhia brâncovenească, prin notabila adeziune la valorile europene a însemnat un moment de maximă înflorire a culturii românești, pe toate planurile sale, dar în special în artă și literatură. „Meritele acestei ctitorii culturale (semn evident al unor prefaceri petrecute în mental) sunt insistent subliniate, sunt elogiate, sunt transformate în concretizări ale virtuții.”³ Strădania lui Constantin Brâncoveanu s-a îndreptat către conturarea unei „personalități” a culturii române. Educația, lucrul cu cartea erau direcții care se adresau sufletului, iar palatele și bisericile în care predominau artele figurative se impuneau privirii. Aceste construcții aveau, în primul rând, un rol civilizator. Arhitectura rezidențială, despre care am amintit mai sus, devine un fenomen ce se propagă cu o viteză

¹ R.Theodorescu, **op. cit.**, p.154

² Ibidem, p.117

³ Gabriela Gabor, **Lumea brâncovenească. Eșeu în istoria civilizației românești**, București, Ed. Ars Docendi, 2002, p.96

uimitoare. Semne ale modernizării sunt și foișoarele de formă pătrată și apariția scărilor exterioare. Străinii sunt impresionați de frumusețea Curții domnești de la Târgoviște, iar biserica Sf. Gheorghe din București putea fi comparată (hiperbolic, bineînțeles) cu Sf. Sofia. Mai presus de toate, în domeniul artelor se remarcă, așadar, decorul (vădit nu numai în abundența ornamentală a stilului brâncovenesc, dar, mai ales, în modalitatea de abordare a imaginii ca pe un spectacol adresat simțurilor). Sensibilitatea artistică și gusturile vremii sunt redată de galeriile de voievozi și boieri din pronaosurile bisericilor, motivele ornamentale ale portalului sau ale frizelor pictate, îmbinate într-o sinteză de elemente venite din Orient sau din Occidentul baroc. „Prestigiul picturilor realizate în marile ansambluri domnești a avut ecou în numeroasele decoruri pictate la sfârșitul secolului al XVII-lea....realizarea ansamblului de la Hurez a făcut să se constituie echipe de meșteri a căror artă dovedește prin calitatea sa existența unei vechi școli de pictură în Țara Românească, școală aflată sub raport valoric în deplină concordanță cu deschiderile moderne ale epocii, pe care le cunoștea întregul sud-est european.”¹

Relația dintre literatură și pictură apărută în epoca brâncovenească mărturisește că sursa „literară” a imaginii nu mai este, exclusiv, textul biblic sau omiletic, ci o literatură în plină expansiune, cu aplecări înspre scrierile apocrife și morale, ascetice și „cavalierești”, devenită, în scurt timp, literatură populară prin largă sa căutare și accesibilitate. „Sintaxa plastică se orientează spre a servi noului proces de receptare, acela al citirii sensului alegoric pe care îl au acum diferitele reprezentări...”² Din această relație benefică, se vor naște ilustrațiile cărților populare și iconografia pridvoarelor din veacul al XVII-lea. Metamorfoza raporturilor dintre realitate și aparență, jocul cu planul imaginar, propagarea unor modele comportamentale și conștiința labilității existenței sunt idei care circulau în atmosfera europeană a secolului; viața de curte și gusturile literare ale cărturarilor români vor fi, evident, influențate de acestea. Însă, ecoul cel mai puternic se regăsește în modalitatea de abordare a imaginii, transformată în proiecția cea mai sensibilă a lumii.

În Școala domnească de la Sf. Sava, pentru instruirea tinerilor erau folosite cărți celebre în Europa apuseană, unele tipărite, altele traduse. Învățătura se baza pe principiile aristotelice propagate de Theophil Corydaleu, iar de la profesorii și elevii Academiei domnești au rămas nenumărate texte de retorică, metafizică, prozodie și epigrame, texte parenetice și literare. La începutul domniei lui Brâncoveanu, cultura slavonă din Țara Românească începea să apună (cu siguranță, biserica păstra încă tradiția în ceremonialul liturgic). Rafinata limbă grecească, pătrunsă în păturile avute și instruite, amenința să înlocuiască limba slavonă în școli și cancelarii, în fruntea acestei mișcări aflându-se arhierii greci de la curtea lui Brâncoveanu (nume notabile, precum Hrisant Nottara, Mitrofan de Nisa). Domnitorul va sprijini cu diplomație tipărirea cărților grecești (act prin care Țara Românească se prezenta în fața lumii răsăritene și apusene), dar a subvenționat, din plin, și traducerea și imprimarea în limba română a cărților fundamentale necesare poporului. Brâncoveanu va reuși să întemeieze o bibliotecă impresionantă la mănăstirea Hurezi (principala ctitorie a voievodului, proiectată ca viitoare necropolă), care avea gravată deasupra ușii de intrare următoarea inscripție: „Biblioteca de hrană dorită sufletului, această casă a cărților îmbie spre înțeleaptă îmbelșugare.” Cartea reprezintă principalul vehicul cultural, dar și un mic „obiect de artă” dacă avem în vedere paginile de titlu bogate în înflorituri decorative și imagini sugestive.

¹ Anca Vasiliu, **Iconografie și stil în pictura murală a epocii Brâncovenești**, în **Constantin Basarab Brâncoveanu**, Slatina, Ed. Universitatea Craiova, 2004, p. 422

² Anca Vasiliu, **op. cit.**, p.441

„ ... domnia și opera lui Constantin Brâncoveanu, minunat amestec de renaștere și bizantinism, de baroc și de orientalism.... ne apar, cu horbota lor artistică și de binefaceri, ca o aluzie reconfortantă la ceea ce ar fi putut fi o epocă de adevărată istorie românească.”¹ Deși s-a spus că nu se poate identifica stilul baroc cu mișcarea Contrareformei, trebuie recunoscut că ideile Conciliului din Trento și-au făcut loc în școlile iezuite din Polonia, astfel încât retorica a fost principala cale de pătrundere a manierei literare baroce în cultura polonă (să nu uităm aici rolul important pe care l-au jucat colegiile iezuite în promovarea spiritului umanist).

Mai covârșitoare decât influența Contrareformei au fost contactele pe care cărturarii polonezi, eleni sau ucraineni le-au stabilit cu lumea romanică. În acest sens, Italia a devenit filiera prin care literatura barocă occidentală a pătruns în Europa de est și sud-est. Cetatea Dubrovnikului constituie un caz aparte în procesul de răspândire al spiritului baroc. Datorită autonomiei câștigate (ceea ce a atras după sine o înflorire a economiei), Dubrovnikul a cunoscut în secolul al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea o explozie a culturii și a artelor. Din păcate, istoria nu a mai avut răbdare nici cu acest teritoriu și în primele decenii ale veacului al XVII-lea apar semnele crizei sistemului feudal (dispar marile familii domnitoare, negustorii falimentează). Nu a mai fost decât un pas până la dărâmarea încrederii în stabilitatea lucrurilor și până la meditația asupra nesiguranței destinului uman (în felul acesta Dan Horia Mazilu, preluând punctul de vedere al istoricilor literari iugoslavi arată că Dubrovnikul nici nu avea nevoie de influența spiritului pesimist al Contrareformei). Soarta Dubrovnikului demonstrează că, cel puțin în spațiul răsăritean, trebuie ținut cont, în primul rând, de evenimentele interne, de evoluțiile care asigură marca individualității. Dacă în cazul literaturii polone se poate lua în considerație preexistența unei perioade renascentiste, în cultura ucraineană, datorită condițiilor social-politice și religioase, nu a existat o literatură de tip renascentist. Într-un spațiu în care viața era construită după dogmele conservatoare ale Bisericii ortodoxe, elementele laice pătrund în literatura ucraineană în secolul al XVII-lea (fenomen ce coincide cu apariția stilului baroc). Infiltrarea formelor și motivelor baroce a fost la început lentă, însă persistentă, acoperind spațiul a două secole. Cel mai important câștig al uniunii dintre Baroc și literatura ucraineană l-a constituit recuperarea Antichității și a motivelor și figurilor din mitologia greco-latină (era însă o Antichitate pe care Conciliul din Trento o “împăcase” cu creștinismul: “...simbolul fundamental al creștinismului, crucea, poate fi acum asemuit în chip bizar... cu tridentul lui Neptun, Maica Precista poate deveni Diana, iar cupidonii și amorașii își fac loc în tratatele mistice, înlocuind simboluri aparent inamovibile”²).

Evoluția literaturii ucrainene (căreia i se alătură întreaga zonă culturală aflată de secole sub influența bizantină) infirmă teza potrivit căreia spiritul și atmosfera barocă nu se puteau instala în culturi care nu aveau o tradiție catolică. În Europa de est, într-un spațiu profund atașat patrimoniului bizantin, Barocul nu a putut deveni un curent dominant; structurile și componentele baroce nu au putut crea (așa cum s-a întâmplat în Occident) un cadru nou și o expresie literară total modificată; dar dacă schema tradițională a mentalității nu a fost transformată fundamental, o bună parte a culturii epocii s-a barochizat. Ținând cont, în primul rând, de barocul literar, trebuie subliniat caracterul particular al Barocului din Europa de Est și Sud-Est, care nu poate fi cercetat doar prin aplicarea aceleiași grile utilizată în spațiul occidental. Literatura barocă din aceste țări “... dezvoltă la o analiză mai atentă, elaborarea unor sinteze de tip particular, naționale...născute...din îngemănarea

¹ Lucian Blaga, **Spațiul mioritic**, în **Trilogia culturii**, ed. D. Ghișe, București, 1969, p.236

² Dan Horia Mazilu, **op.cit.**, p.72

elementelor exterioare, receptate o dată cu fluxul înrâurilor, cu datele ce aparțineau tradițiilor suficient de bine consolidate ale culturilor respective”.¹ Cercetătorii Barocului sunt de acord că mișcarea literară din Polonia a avut o importanță covârșitoare pentru literatura ucraineană. De altfel, literatura polonă, sincronizată în mare parte cu spiritualitatea occidentală, a jucat un rol dublu : acela de filieră pentru influențele și modelele din Apus și cel de propagare a unor sugestii originale, proprii.

Pe de altă parte, literatura ucraineană, așa cum am văzut, își va asuma, pentru o lungă perioadă, funcția de placă turnantă, dirijând aceste influențe înspre Răsărit (inclusive către Țările Române). Literatura română a asimilat cel puțin trei influențe distincte, care au purtat în spațiul nostru cultural motive, teme și forme literare baroce. Influența cea mai consistentă a venit din partea literaturii ucrainene, o dată cu interesul cărturarilor români (dezvoltat în prima jumătate a secolului al XVII-lea) pentru versurile heraldice și pentru scrierile tipărite la Kiev în epoca lui Petru Movilă, lucrări care lărgeau sfera informațională asupra unor genuri noi, precum proza, eseu emblematic sau literatura polemică.

Către sfârșitul secolului al XVII-lea se conturează influența literaturii grecești, care a avut un rol important în transferul de modele literare baroce în Europa de sud-est. Înrâurirea greacă a adus în mediul românesc o literatură ce renăscuse datorită culturii bizantine, filozofiei antice adaptate moralei creștine și datorită operelor scriitorilor italieni (binecunoscute intelectualilor cretani). “Importul” barocului italian în literatura grecească este evident. Lucrări celebre, precum *De gli scherzi geniali* a lui Gian Francesco Loredano sunt traduse în grecește și în această versiune ajung în Țările Române. De asemenea, apar și adaptări ale unor piese de teatru (Tasso este unul dintre scriitorii preferați). Oamenii de litere greci din secolele XVII-XVIII au îndeplinit munca dificilă de transportare în Europa ortodoxă a unor părți din valorile artistice create de Occident.

În afara receptărilor indirecte, au existat într-o măsură egală, contacte directe cu Barocul apusean, demonstrând facilitatea asimilării de către literatura română a motivelor baroce. Din punct de vedere cronologic, aceasta este ultima etapă a informării cărturarilor români din secolele XVII-XVIII asupra barocului literar european. Deși încetul cu încetul își va face simțită prezența originalitatea creatoare, seria traducerilor va continua : în 1772 va fi tradusă cartea *Les aventures de Télémaque* de Fénelon și apoi încă o dată de Petru Maior la începutul secolului al XIX-lea; în 1794 apare în română sub titlul *Critil* și Androniu romanul lui Balthasar Gracián *El Criticon*.

În lucrările noi, literații români își vor dovedi preferința pentru contemplarea universului sub semnul mobilității, al fragilității și al efemerității. Evenimentele trecute, istoria, realitate contemporană sunt anaizate din unghiul unei instabilități terifiante, care atrage după sine sentimentul incertitudinii, o stare de spirit sensibilă și tensionată (justificată, de altfel, de condițiile politice, economice și sociale). “Norocul trecător”, “soarta lunecătoare” devin învățăminte degajate din cercetarea faptelor trecute. Motivul “fortuna labilis” se regăsește în scrieri de diverse facturi (pentru sfera poeziei amintim celebrul poem filozofic *Viața lumii* al lui Miron Costin, iar dintre romane, o scriere nu foarte mult comentată, *Reporta din vis* alcătuită de Vasile Aaron, care meditează asupra instabilității și vanității naturii umane).

Având ca punct de sprijin toate aceste acumulări, literații Barocului est-european încep (așa cum am subliniat în treacăt la începutul capitoului) o acțiune de moralizare a lectorilor, fapt care se transformă într-o trăsătură predominantă a literaturilor de tip baroc din Europa de Est și Sud-Est. Literatura moralizatoare (printre reprezentanții de marcă Dan Horia

¹ Ibidem, p.87

Mazilu îi enumeră pe Solomon Rysinski, Grzegorz Knapski, Andrzej Maksymilian Fredro în Polonia, Dimitrij Tuptalo – Rostovskyj în Ucraina, Miron Costin și Dimitrie Cantemir în spațiul românesc) pune în circulație un număr mare de proverbe și sentenții.

Printre factorii care au condus la conturarea unor trăsături specifice zonale ale barocului literar est-european, un loc de seamă îl ocupă tradiția literară bizantină. Ion Istrate notează rolul deosebit de important jucat de literatura bizantină în Occident în perioada imediat următoare Renașterii, ea ercitant influențe manifestate în special în scrierile epice, în roman și nuvelă.¹ Mai ales scrierile patristice se numărau printre “instrumentele” de lucru nelipsite din bibliotecile cărturarilor. Retorica bizantină, continuatoare a celei dezvoltate în Antichitate va contribui la formarea intelectualilor est-europeni, precum și la desăvârșirea unei stilistici particulare.

Barocul literar est-european s-a definit și prin raportul deosebit pe care l-a avut cu folclorul, interacțiune ce a beneficiat de un dublu sens : pe de o parte, s-a produs fenomenul de barochizare a unor texte literare “non-baroce”, metamorfoză posibilă ca urmare a intervențiilor operate în timpul lecturii unei scrieri; iar pe de altă parte, a apărut folclorizarea anumitor compoziții care dezvoltau motive baroce. În felul acesta s-a născut un baroc popular, având predilecție pentru comic, burlesc, jocuri de cuvinte, grotesc, farsă și pantomimă.

Desprinderea de medievalitate a culturilor est-europene s-a fondat în primul rând pe restructurarea tradițiilor. Literatura română (aflată într-un context care nu permitea prea ușor pătrunderea inovațiilor ideologice) a fost, într-un fel, obligată să-și modernizeze structura printr-un compromise cu tradiția : apariția unui conținut nou în forme literare preexistente. În cazul Țărilor Române, transferul din Apus al principalelor genuri și specii literare consacrate de Renaștere a fost realizat de cărturarii Barocului. Înnoirea consta într-o profundă restructurare la nivelul poeziei (prin diversificarea formelor), prozei oratorice, romanului și teatrului. Acesta din urmă provine din tradiția teatrului școlar, prin excelență baroc, pătruns în Transilvania prin intermediul spectacolelor din Colegiile iezuite. Cea mai veche compoziție dramatică românească este *Occisio Gregorii in Moldavia vodae tregedice expressa*, jucată la Blaj pe la 1780, o scriere remarcabilă care utilizează “farsa, metamorfoza, masca, limbajul...câteodată licențios,...spectaculosul, loviturile de teatru, expresiile în mai multe limbi.”²

Una din sarcinile asumate de Baroc în spațiul sud-est european a fost introducerea proceselor de dezvoltare socio-culturală și spirituală inaugurate de Renaștere. Interpretând într-o manieră creatoare consecințele crizei post-renascentiste, Barocul a tras concluzii pozitive privitoare la reprezentările realității și a individualității umane. De asemenea, el a continuat și a finalizat marile progrese ale Renașterii, favorizând în această parte a Europei crearea unei culturi sensibile la valorile generoase ale umanismului. Ideile umanismului baroc și noua stare de sensibilitate care s-a instalat în mediul cultural românesc au deschis calea pe care literatura română trebuia s-o urmeze în efortul necesar de modernizare.

Barocul a marcat o deschidere spirituală reală, a facilitat depășirea anumitor obstacole și bariere impuse de tradițiile bizantine și de cele slave și a susținut cu putere încercările de integrare într-o arie culturală căreia poporul român îi aparținea prin originea etnică și prin poziția geografică.

Umanismul românesc pune în evidență înclinarea celor care îl propagă către demersul civic, patriotic. Cercetând vremurile de început ale existenței poporului român și elaborând

¹ Ion Istrate, **Barocul literar românesc**, București, Ed. Minerva, 1982, p.105

² Mircea Popa, **Tectonica genurilor literare**, București, Ed. Cartea Românească, 1980, p.44

primele lucrări cu acest subiect, cărturarii Renașterii aveau să descopere “patria ca istorie”. Istoricii Barocului lărgesc acest concept spre sensul de “lume ca istorie”, acordând istoriei naționale locul care i se cuvine în desfășurarea evenimentelor universale. Tendința către universalitate, particularitate esențial barocă, se manifestă în cele mai importante scrieri, precum cele ale stolnicului Constantin Cantacuzino, ale lui Dimitrie Cantemir, Grigore Ureche sau Nicolae Costin. Evenimentele contemporane sunt și ele studiate sistematic și redată într-un stil corespunzător intenției critice sau laudative. De acum încolo se vor întocmi cronografii în manieră barocă, așadar foarte aproape de literatură, precum cele redactate în timpul “monarhiei culturale” brâncovenești. În aceeași sferă (emanând istorie) se înscriu cronicile și povestirile versificate care prezintă evenimente spectaculoase, extraordinare, dramatice din viața domnitorilor (secvențe demne de dezvoltări epice). Cel mai adesea subiectul acestor cronici este ales din categoria întâmplărilor tragice, sângeroase. Ele asigurau un efect de mare profunzime și forță tensionată și ofereau cadrul necesar finalurilor cu tendințe moralizatoare, de regulă în continuarea temei “sortii lunecătoare” (două trăsături tipic baroce care nu pot fi trecute cu vederea).

Umaniștii Renașterii s-au angajat într-un dialog interior cu concetățenii lor, în scopul de a le transmite adevăruri fundamentale privitoare la unitatea de neam și de limbă. Cărturarii barocului se vor adresa, în egală măsură, învățaților din alte țări, cărora doreau să le furnizeze date veridice asupra istoriei vechi a poporului român. Din această perspectivă trebuie analizate demersurile lui Udriște Năsturel, Miron Costin, Nicolae Milescu, Constantin Cantacuzino sau Dimitrie Cantemir.

Descoperirile fundamentale în materie de istorie, făcute de umaniștii români din secolele XVII-XVIII, alături de preocuparea lor pentru răspândirea și cunoașterea noilor informații constituie sursa patriotismului care animă scrierile istorice. În această perioadă grija pentru patrimonial cultural devine o prioritate, numeroase opere ale literaturii medievale, scrise în slavonă sunt repuse în circulație în versiunea română. Aceeași convingere patriotică mobilizează eforturile de cultivare și de impunere a limbii naționale (de altfel, un element caracteristic tuturor mișcărilor de factură barocă produse în Europa de Est și Sud-Est). Afirmarea limbii naționale devine principiul director al politicii culturale adoptate de umaniștii secolului al XVII-lea și continuate de succesorii lor.

Bibliografie :

- GABOR Gabriela, Lumea brâncovenească. Eșeu în istoria civilizației românești, București, Ed. Ars Docendi, 2002
ISTRATE Ion, Barocul literar românesc, București, Ed. Minerva, 1982
MAZILU Dan Horia, Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea, București, Ed. Minerva, 1976
POPA Mircea, Tectonica genurilor literare, București, Ed. Cartea Românească, 1980
THEODORESCU Răzvan, Civilizația românilor între medieval și modern, vol.I, București, Ed. Meridiane, 1987